

**CE CAUTĂ RONALDO ÎN ARABIA SAUDITĂ?
NEO-KEMALISM, IDENTITATE NAȚIONALĂ ȘI NOUL TIP
DE NAȚIONALISM ÎN STATELE DIN GOLF**

DAN DUNGACIU*

Abstract. *This article aims to draw attention to one of the most overlooked issues in international relations when discussing the Middle East. We refer to the issue of nationhood and nationalism as it unfolds today. Rarely do we find studies dedicated to this issue in the specialized literature, let alone specialized volumes or works. What is Ronaldo doing in Saudi Arabia? This question aims to draw attention to these developments. For even now, it is not just about what we see, i.e., the simple transfer of an international superstar, but about a deeper evolution with profound repercussions that will radically change the landscape. It is about the national landscape of the Gulf populations. The nationalization of the Gulf is one of the most profound and subtle changes we are witnessing today in the Middle East. We would like to draw attention to this in the article below.*

Keywords: *Ronaldo; soccer; the Middle East; nation and nationalism; secularization; sportswashing; Project 2030; Saudi Arabia.*

„În Bulgaria? Ce căuta neamțul în Bulgaria?” – este replica antologică a lui Pampon din „D’ale carnavalului”, după ce personajul Crăcănel îi citase conținutul răvașului lăsat pe masă, în iatac, „de inima zburdalnică”, al șaptelea caz de „traducere” din viața sa: „*Mache, m-am plictisit să mai trăiesc cu o rublă ștearsă ca dumneata. Nu mă căuta; am trecut cu neamțul meu în Bulgaria...*”

„Ce caută neamțul în Bulgaria?” – reacționează Pampon. Dincolo de umorul situației, dubitația era expresia unui interes incipient al românilor pentru evoluțiile de la sud de Dunăre. Acolo, evoluțiile deveneau interesante pentru interesele strategice ale unui stat, la vremea aceea, incomparabil mai bine plasat pe harta regională și europeană. „D’ale carnavalului” s-a jucat pentru prima dată în 8 aprilie 1885, anul unor transformări majore în proiectul național bulgar. La 6/18 septembrie 1885, Bulgaria și provincia Rumelia Orientală, ambele părți com-

* Prof. Univ., Cercetător științific principal I, Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I.C. Brătianu”, Academia Română.
Rev. Șt. Pol. Rel. Int., XXII, 3, pp. 53–61, București, 2025.

ponente semiautonome ale Imperiului Otoman, și-au proclamat unificarea. Tratatul de pace s-a semnat la 19 februarie/3 martie 1886 la București, iar puterile europene au recunoscut unificarea Bulgariei ce avusese loc la 6/18 septembrie 1885.

Ce caută Ronaldo în Arabia Saudită? – este din același tablou. Căci nici acum nu e vorba doar despre ceea ce se vede, ci despre o preocupare mai adâncă, cu reverberații profunde, și care va modifica radical peisajul. Este vorba, precum în 1885, (tot) de peisajul național, doar că nu al europenilor, ci al populațiilor din Golf. *Naționalizarea Golfului* este una dintre cele mai profunde și subtile mutații la care asistăm astăzi în Orientul Mijlociu.

Asupra acesteia vrem să atragem atenția în articolul de mai jos.

Sportul și fotbalul ca „acoperire“?

Când, în anul 2022, superstarul Cristiano Ronaldo s-a alăturat clubului de fotbal de stat Al Nassr FC, din Arabia Saudită, pentru 241 de milioane de dolari plătiți în doi ani și jumătate, tocmai se depășea, recordul celui mai mare salariu pentru un fotbalist din istorie. Achiziția bogaților saudiți întrecea achiziția concurenților din Qatar care, în 2017, plățiseră pentru jucătorul brazilian Neymar, de la Paris St. Germain, 200 de milioane de dolari, la acea vreme cel mai scump transfer din lume.

S-a vorbit enorm despre acest transfer, în primul rând în context fotbalistic; dar nu numai. În afara registrului sportiv, prima explicație față de acest contract fabulos a intrat în „tradiționalul“ registru al abordărilor, inclusiv la nivel academic, care pun în prim plan ideea de „*sportwashing*“. În esență, termenul înseamnă „utilizarea unui eveniment sportiv de către un individ, o corporație sau un guvern pentru a promova sau a întări reputația persoanei sau a grupului/guvernului, în special pe fondul unor controverse sau scandaluri politice, economice etc.“¹ Este vorba despre o practică folosită mai ales de regimurile autoritare sau chiar de cele considerate democratice, pentru a camufla, ascunde sau estompa derapaje politice sau economice grave pe termen scurt sau lung. Termenul de „*sportwashing*“ a făcut carieră în presă, mai puțin în cercetări ample, deși sunt și excepții.²

Transferul fotbalistului Ronaldo a fost pus sub aceeași etichetă, respectiv a „acoperirii“ unor deficiențe politice/economice grave, în aceeași serie cu evenimente sportive anterioare spectaculoase, de tipul campionatelor europene organizate de Azerbaidjan (2015), Jocurilor Olimpice de Iarnă de la Soci (2014) și al Campionatului Mondial de fotbal (2018) organizate de Rusia sau chiar precum găzduirea de către Israel a unei etape din *Giro d'Italia*.³

Mai pe scurt, în transferul portughezului ar fi fost vorba (tot) despre camuflarea stării de fapt reale din Arabia Saudită, prin deturnarea atenției interne și internaționale de la adevăratele și gravele probleme ale acestui regim (drepturile

¹ Fred Frommer, „Sportwashing“, în *Encyclopedia Britannica*, 2 august 2024, disponibil la <https://www.britannica.com/money/sportwashing>, accesat la 30 aprilie 2025.

² David Blough, *Sportwashing – Que sont devenues les valeurs du sport?*, Paris, Rue de l'Échiquier, 2020.

³ Somin Chadwick, „Sport-washing, soft power and scrubbing the stains. Can international sporting events really clean up a country's tarnished image?“, în *Policy Forum*, august 2018 disponibil la <https://www.policyforum.net/sport-washing-soft-power-and-scrubbing-the-stains/>, accesat la 3 mai 2025.

omului, transparență etc.), chiar dacă o asemenea strategie ar fi nereușită pe termen mediu sau lung.⁴

Așa să fie? Că poate fi și așa ceva, este foarte posibil. Însă nu a fost în niciun caz *doar* asta. E mai mult decât atât. Căci, fără să vrea și, poate, fără să știe, superstarul Ronaldo a intrat în malaxorul unor transformări fără precedent în Arabia Saudită și în regiune, mult mai profunde decât evoluțiile pe planului sportului și chiar decât o încercare de a acoperi derapaje politice incompatibile cu valorile euroatlantice.

Dar să o luăm cu începutul.

Dincolo de „sportwashing”

Arabia Saudită astăzi, dincolo de știrile politice sau strategice care ne vin de acolo, este într-o situație extrem de complexă, suferind modificări și transformări la scară istorică. Este ceea ce *nu se vede la știri*. Referențialul, dacă este să ne menținem la zona Orientului Mijlociu, este schimbarea revoluționară a Iranului din 1979, anul răsturnării monarhiei iraniene (dinastia Pahlavi, respectiv detronarea șahului pro-american Reza Pahlavi) și înlocuirea formei de guvernământ cu o republică islamică condusă de Ayatollahul Ruhollah Khomeini, conducătorul uneia dintre fracțiunile revoluției. O transformare radicală și profundă a Iranului, cu consecințe până astăzi.

Același lucru se petrece acum cu Arabia Saudită, doar că... *invers*! Un regim eminamente religios, cel saudit, se străduiește acum, cu de la sine puteri, și controlat de sus în jos, să se *secularizeze*, să relativizeze identitatea religioasă, islamică.

Cea mai importantă transformare din Orientul Mijlociu care ar putea remodela ordinea politică globală, scria recent Karim Sadjadpour, „este bătălia dintre cele două puteri dominante ale regiunii: regatul Arabiei Saudite și Republica Islamică Iran”. Deși această rivalitate a fost văzută în primul rând ca un conflict etnic și sectar (între arabii saudiți predominant suniți și iranienii perși șiiți), „linia de demarcație-cheie astăzi este *ideologică*. Ciocnirea se concentrează pe viziunile lor strategice respective: Viziunea Arabiei Saudite 2030 – asupra căreia vom reveni, *n.n.* – și Viziunea Iranului 1979. Fiecare viziune dictează politicile interne ale țării respective, precum și modul în care aceasta se ocupă de ceilalți.”⁵

Iranul și Arabia Saudită sunt, ambele, „titani autocrați ai energiei”, controlând în mod colectiv aproape o treime din rezervele mondiale de petrol și o cincime din cele de gaze naturale. Cu toate acestea, cele două state au viziuni și proiecte diferite, ilustrate de lideri opuși: „Liderul *de facto* al Arabiei Saudite, prințul moștenitor Mohammed bin Salman, în vârstă de 39 de ani, cunoscut sub numele de MBS, dorește să modernizeze rapid un stat de mult timp în ortodoxie is-

⁴ Majid Abuamer, „The Rise of Gulf States Investments in Sports Neither Soft Power nor Sportswashing”, în *POMEPS, Middle East Political Science*, 2020, disponibil la https://pomeps.org/the-rise-of-gulf-states-investments-in-sports-neither-soft-power-nor-sportswashing#_edn57, accesat la 3 mai 2025.

⁵ Karim Sadjadpour, „The New Battle for the Middle East. Saudi Arabia and Iran’s Clash of Visions”, în *Foreign Affairs*, 22 octombrie 2024, disponibil la <https://www.foreignaffairs.com/middle-east/new-battle-saudi-arabia-iran-sadjadpour>, accesat la 10 mai 2025.

lamistă și să-l îndepărteze de dependența sa de producția de combustibili fosili. El a creat *Vision 2030* pentru a atinge aceste scopuri. Liderul de multă vreme al Iranului, Ali Khamenei, în vârstă de 85 de ani, rămâne dedicat principiilor ideologice ale revoluției islamiste din Iran. Khamenei nu își numește planul *Viziunea 1979*. Dar numele poate fi încă aplicat în mod adecvat, deoarece viziunea lui este despre păstrarea angajamentului nemilos al Revoluției iraniene față de teocrație.⁶

Aceste două țări sunt rivale istorice cu obiective ireconciliabile, inclusiv în ceea ce privește orientarea strategică: „Viziunea 2030 urmărește o alianță de securitate cu Statele Unite și o normalizare cu Israelul, Viziunea 1979 se bazează pe rezistența contra celor dintâi și eradicarea celui din urmă. Viziunea 2030 este propulsată de liberalizarea socială, Viziunea 1979 este ancorată în represiunea socială.”⁷

Dihotomia dintre cele două „viziuni” reliefată de Sadjadpour este, inevitabil, o simplificare. Ceea ce se petrece în Iran este incomparabil mai nuanțat, iar evoluțiile din Arabia Saudită sunt incomparabil mai complexe. De altfel, autorul însuși o recunoaște, când spune că: „În acest moment, MBS pare să se bucure de un sprijin larg pentru că a ridicat restricțiile sociale și pentru economia puternică a țării sale. Cu toate acestea, succesul luptei Arabiei Saudite nu este la fel de evident”.

Dar pentru cât timp? Niciuna dintre viziuni, cea a Iranului și cea a Arabiei Saudite, nu are o garanție de reușită limpede. Ceea ce este clar este că „soarta celor două viziuni – una condusă de schimbare, cealaltă definită de rezistență – va avea consecințe care se vor extinde cu mult dincolo de oricare dintre țări. Aceste viziuni vor influența nu numai dacă Orientul Mijlociu va deveni mai prosper și mai stabil, ci și dacă întreaga lume o va face”.

Deși simplificată, cum spuneam, dihotomia este ilustrativă pentru evoluțiile din regiune. Inclusiv prin ceea ce descrie dar, mai ales, prin ceea ce lasă pe dinafară. Căci, din perspectiva materialului nostru, MSB nu este doar un lider politic, ci este în primul rând *un lider național*, un reformator profund de tip Kemal Atatürk, care proiectează asupra țării sale nu doar o viziune economică, ci și una identitară, națională. Secularizarea din Arabia Saudită este astăzi, precum în vremea Turciei de acum 100 de ani, un proiect concomitent de naționalizare. Asistăm la apariția altor *identități politice* în Arabia Saudită, și la primul proces major de *naționalizare* a Islamului din zona Golfului.

Și ajungem acum la Proiectul/Viziunea 2030, pe care îl vom citi pentru a ilustra aceste evoluții. Căci e mai mult decât un simplu document ideologic sau strategic.

Proiectul 2023 – un document deopotrivă identitar

Pe 25 aprilie 2016, sub egida premierului și Prințului moștenitor al Arabiei Saudite, Mohammed bin Salman, guvernul lansează *Proiectul 2030*⁸ (Viziunea saudită 2030), un plan de acțiuni grandios menit să transforme nu doar economic marele stat din Golf:

⁶ *Ibidem.*

⁷ *Ibidem.*

⁸ *Saudi Vision 2030*, disponibil la <https://www.vision2030.gov.sa/en>, accesat la 5 mai 2025.

Analizele dedicate acestui document, crucial nu doar pentru Arabia Saudită, ci și pentru statele din Golf, au fost și sunt construite aproape exclusiv din perspectiva evoluțiilor economice, eventual strategice. Viziunea 2030 este adesea descrisă ca o foaie de parcurs tehnocratică către o economie bazată pe cunoaștere, post-petrol, mai ales în contextul „revoluției energetice” generate de *green deal*-ul global.

Doar că nu e numai atât. Teza noastră este că fundamentul proiecției *Vision 2030* este un proiect de *nation building*, inițiat și coordonat de stat, de sus în jos, concomitent cu proiectarea unei noi viziuni sociale și economice pentru Arabia Saudită. Ignorarea dimensiunii naționale din cadrul acestei viziuni este peremptorie pentru cecitatea analizelor dedicate regiunii, în care identitatea națională, etnicitatea etc. sunt rareori abordate sau cercetate.

E suficient să citim cu atenție documentul pentru a înțelege proiectul său mai adânc, document al cărui preambul se numește „O viziune ambițioasă pentru o națiune ambițioasă”:

„Construim o țară care este guvernată în mod eficient, transparentă și responsabilă, încurajând întreaga societate – cetățeni, întreprinderi și organizații non-profit – să preia conducerea în identificarea și urmărirea oportunităților de a promova viitorul nostru colectiv. *Acest lucru dă putere tuturor să joace un rol mai activ în modelarea viitorului națiunii noastre.*

Guvernul nostru are multe responsabilități și trebuie să se adapteze valurilor în schimbare și noilor provocări. De aceea, ne angajăm să fim transparenti și responsabili, să ne gestionăm finanțele în mod eficient, să fim agili și să ne urmărim performanța.

Indiferent de sectorul în care lucrăm, toți avem un rol de jucat în construirea unei țări mai bune. În calitate de proprietar de afaceri, lider non-profit sau cetățean implicat, toată lumea contribuie la dezvoltarea Arabiei Saudite. Sectorul non-profit este o parte importantă a societății noastre și joacă un rol crucial în abordarea nevoilor comunităților noastre și în promovarea progresului social. Permițând în mod responsabil aceste eforturi, putem lucra împreună pentru a ne atinge obiectivele și pentru a ne îndeplini responsabilitățile față de țara noastră, societate, familii și noi înșine.

Prin aceste eforturi, *Viziunea 2030 creează o națiune ambițioasă care servește drept fundație pentru o societate vibrantă și o economie înfloritoare* (subl.n.)”.

Aparent surprinzător, viziunea este structurată pe trei teme mari: 1. O societate vibrantă; 2. O economie înfloritoare; 3. O *națiune ambițioasă*.

Nu e tocmai firesc ca la un proiect strict economic să adaugi o secțiune constitutivă despre „națiunea ambițioasă”, în care să scrii, în preambul, „Bine ați venit la viziunea noastră despre o națiune ambițioasă din Arabia Saudită”. Secțiunea stă sub egida acestui preambul, deja citat mai sus: „Construim o țară care este guvernată în mod eficient, transparentă și responsabilă, încurajând întreaga societate – cetățeni, întreprinderi și organizații non-profit – să preia conducerea în identificarea și urmărirea oportunităților de a promova viitorul nostru colectiv. *Acest lucru dă putere tuturor să joace un rol mai activ în modelarea viitorului națiunii noastre*”.

Precizare fundamentală, de aceea trebuie să urmărim modul în care „națiunea“, adică identitatea națională, devine subiectul principal al acestei viziuni. Și asta se poate face inclusiv citind rapoartele anuale prin care se evaluează modul și nivelul implementării acesteia. De pildă, în raportul executiv care urmărește implementarea Viziunii 2030 în anul 2024, spiritul textului este grăitor. Capitolul dedicat valorilor sociale este intitulat „Promovarea valorilor islamice și a identității naționale“ și își informează cititorii în primul rând că numărul pelerinajelor religioase a crescut vertiginos în ultimii ani ca urmare a măsurilor luate de stat, care „reflectă Viziunea 2030 și scopurile ei de sporire a experienței pelerinajelor și a posibilității musulmanilor din întreaga lume de a ne vizita Regatul cu ușurință și plăcere“. Fraza este emblematică, limbajul secularizat la maxim, pelerinajul devenind aici mai degrabă o chestiune culturală, un element de promovare identitară și turistică a statului. Impresia este întărită și de secțiunea următoare, dedicată creșterii vertiginoase a numărului site-urilor arhitecturale ale Arabiei Saudite intrate în patrimoniul UNESCO. De ce s-a întâmplat asta? Ca urmare a eforturilor statului de promovare a „moștenirii culturale saudite“. Iar aceste acțiuni, și în continuare, „vor duce la întărirea poziționării culturii saudite la nivel global și la punerea în valoare a profunzimilor istoriei și identității noastre“. Și exemplele în acest sens pot continua.⁹

Ce se întâmplă acolo? Neo-kemalismul din Golf

Despre ce e vorba, de fapt? La început, proiectul statului saudit a fost un proiect politic-religios comun, „în mod tradițional, bazat pe un *naționalism* religios înrădăcinat în narațiuni care descriu Arabia Saudită ca o utopie islamică purificată. Din această viziune, familia conducătoare Al Saud a căutat, de-a lungul istoriei, să își extragă legitimitatea“¹⁰. Astăzi, sub ochii noștri, se modifică conținutul a „ceea ce înseamnă să fii saudit“. Paradigmatic pentru spațiul islamic este cazul turcesc, ilustrat, acum mai bine 100 de ani, de Kemal Atatürk. În esență, legendarul lider de la Ankara a ilustrat proiectul de modernizare/naționalizare de sus în jos, prin impunerea cu mână de fier a identității naționale, inclusiv pe formulă etnică, epurarea din spațiul public a identității religioase și impunerea unei formule de *democrație controlată*.

Păstrând proporțiile, asistăm la ceva asemănător și în Golf, mai puțin la duritatea demersului antireligios sau perspectivele unei formule democratice, pluripartidice, chiar și controlate.

Astăzi, în Arabia Saudită, dar și în general în statele din Golf, nu e vorba de a scoate din joc religia – nici în Occident, nici în Turcia nu s-a întâmplat asta până la capăt, ci de a *de-politiza* religia, adică de a face din ea o *identitate printre multe identități*. Și noi, în Occident, avem multiple identități, inclusiv, unii dintre noi, identități religioase asumate. Acestea nu au dispărut, dar funcția lor

⁹ A se vedea *Vision 2030 – Annual Report 2024*, Kingdom of Saudi Arabia, disponibil la <https://www.vision2030.gov.sa/en/annual-reports>, accesat la 11 mai 2025.

¹⁰ Jon Hoffman, „The Arab Gulf’s New Nationalism“, în *Foreign Policy*, 7 august 2023, disponibil la <https://foreignpolicy.com/2023/08/07/saudi-arabia-uae-emirates-nationalism-mbs-mbz/>, accesat la 11 mai 2025.

politică s-a diminuat vertiginos. Identitatea națională devine *politică*, fiind principala forță legitimatoare și unificatoare a statului. Așa se întâmplă acum și în Golf – sau acesta este proiectul. Deși religia este, deocamdată, prevalentă, inclusiv ca identitate legitimatoare de stat, efortul de naționalizare a națiunii și a statului este acolo și, prin dimensiuni, e remarcabil. După cum s-a observat judicios, tot ce se petrece la nivel societal reflectă această schimbare identitară masivă: „eforturile de a distanța istoria oficială a Arabiei Saudite de wahabism; permiterea femeilor să conducă, să locuiască singure și să călătorească fără un tutore masculin; limitarea atribuțiilor poliției religioase; permiterea locurilor publice de divertisment, cum ar fi cinematografele și concertele; epurări ale funcționarilor guvernamentali și ale membrilor familiei regale sub pretextul combaterii corupției; arestări ale clericilor și savanților religioși pe care regimul i-a etichetat drept extremiști“. Adăugați la asta, precum în orice scenariu de *nation building* sau *state building* al statelor-națiuni occidentale în secolele XIX sau XX, revizuirea manualelor școlare și a învățământului de stat pentru „a îmbrățișa această nouă narațiune naționalistă, îndepărtând în același timp țara de cauzele panarabice sau panislamice“. De asemenea, Riadul s-a aplecat puternic asupra „militarizării ca modalitate de a consolida acest proiect naționalist“, folosind simbolismul militar pentru a mobiliza societatea și a promova un sentiment comun de loialitate și devotament, crescând în același timp substanțial cheltuielile pentru apărare.

S-a reproșat prințului moștenitor că, de fapt, prin obiectivul de restructurare a identităților naționale, croiește – ca și omologul său din Emiratele Arabe Unite (EAU), bin Zayed – și un instrument de re-legitimare și consolidare a propriei puteri. E posibil să fie adevărat, dar tocmai asta face ca proiectul care se derulează acum în Golf să fie similar cu ceea ce s-a petrecut cu 100 de ani în urmă în Vest. Și acolo, proiectele de *nation building* sau *state building* au avut și această funcție. Doar că nu a fost cea mai importantă pe termen mediu și lung.

Un intermezzo: Emiratele Arabe Unite

Dacă tot am menționat cazul lui bin Zayed, merită să stăruim un pic mai mult asupra lui pentru a ne întări teza. Aproape în oglindă, dar ținând seama de specificul local, se petrec lucrurile și în Emiratele Arabe Unite (EAU). Liderul EAU, bin Zayed, încearcă, de asemenea, „să restructureze identitatea națională în direcția unui sentiment mai coerent de a fi *emiratez*“¹¹. Cele șapte emirate care alcătuiesc în prezent EAU – Abu-Dhabi, Dubai, Sharjah, Ajman, Fujairah, Umm al-Quwain și Ras al-Khaimah – au obținut independența față de Marea Britanie în 1971; șase au format imediat o federație, la care Ras al-Khaimah s-a alăturat în 1972. La formarea sa, EAU au fost dominate în principal de o ierarhie tribală, „cu un simț redus al identității naționale“. De aici și nevoia de a forja o identitate comună, care să facă noul stat coerent. În loc să înceapă de la zero, la fel ca Mohammed bin Salman, „liderul EAU, bin Zayed, a accelerat pur și simplu în mod dramatic aceste eforturi existente pentru a promova o identitate emirată comună, consolidând în același timp puterea asupra celorlalte emirate în Abu

¹¹ *Ibidem*.

Dhabi și centralizând autoritatea statului în propriile sale mâini¹². Printre inițiativele menite să promoveze un sentiment comun de identitate, analiștii citează „Anul Zayed“, 2018, respectiv deschiderea diferitelor muzee și biblioteci naționale și un accent sporit pe sărbătorirea anuală a Zilei Naționale. Educația din Emirate a continuat, de asemenea, să fie puternic reformată, liderul bin Zayed „îndrumând programele de învățământ să se concentreze puternic pe identitatea națională emirată“.

La fel ca Mohammed bin Salman, bin Zayed a folosit militarizarea pentru a susține acest program naționalist, introducând sărbători precum „Ziua Comemorării“ (sau „Ziua Martirilor“) pentru a onora armata din Emiratele Arabe Unite și soldații căzuți la datorie, veghind, în același timp, la o creștere semnificativă cheltuielilor de apărare și ascensiunea Emiratelor Arabe Unite ca lider regional major.¹³

Concluzii, deocamdată, de etapă

Ce caută Ronaldo în Arabia Saudită? Acum este, sperăm, mai limpede. Sportul, în special fotbalul, cea mai populară formă de divertisment, este un pilon al planului de reformă Vision 2030 al Prințului moștenitor Bin Salman.¹⁴ Sportul devine parte a dezvoltării unei industrii moderne de divertisment, într-o țară în care acest lucru era inexistent înainte de ascensiunea prințului moștenitor în 2015. Arabia Saudită dorește să înlocuiască statele mai mici din Golf, precum Qatar și Emiratele Arabe Unite, „ca centru pentru orice evoluție majoră în Golf, fie că este vorba de sport sau de sediul regional al multinaționalelor și corporațiilor străine“. Pentru a-și atinge scopul, Bin Salman trebuie „să proiecteze Arabia Saudită ca o națiune modernă, competitivă la nivel internațional, cu o identitate națională mai degrabă decât religioasă“. Încă o dată, fotbalul (sprijinit de personalități planetare de tip Ronaldo), un sport care evocă loialități de grup și pasiuni naționaliste, este un instrument perfect pentru a realiza acest lucru. Mutarea lui Ronaldo la Al Nassr a fost primul pas într-un efort mai îndrăzneț de a poziționa Arabia Saudită în centrul sportului din Orientul Mijlociu. Lucrurile, se pare, funcționează. De pildă, într-un interviu acordat BBC Sports, ministrul Sportului din Regat a susținut că strategia sportivă a țării sale produce rezultate: „Domnul Ronaldo va sprijini ecosistemul sportiv din Arabia Saudită și va inspira tinerii pentru viitor. Cifrele nu mint – când te uiți la participarea la box, de la șase săli de sport în 2018, am ajuns la 57 de săli de sport astăzi. O creștere de 300% a participării, 60% sunt femei, ceea ce a fost un șoc pentru noi.“¹⁵

Totul, cum spuneam, în numele unui proiect mai amplu. În esență, teza pe care o susținem aici este că transferul lui Ronaldo e vârful aisbergului unor transformări mai profunde, menite să diminueze/secularizeze identitatea religioasă și să resuscite identitatea Arabiei Saudite. Practic, asistăm acolo la un proces con-

¹² *Ibidem.*

¹³ *Ibidem.*

¹⁴ James M. Dorsey, „Ronaldo’s move to Saudi Arabia: A game of one-upmanship“, în *Modern Diplomacy*, 1 ianuarie 2023, disponibil la <https://modern diplomacy.eu/2023/01/01/ronaldos-move-to-saudi-arabia-a-game-of-one-upmanship/>, accesat la 11 mai 2025.

¹⁵ *Ibidem.*

comitent de *state building* sau chiar *nation buiding*¹⁶, în care sportul este convocat nu ca să acopere o serie de deficiențe, ci să *promoveze* un proiect. În acest caz, investiția în fotbal, spre deosebire de cei care vorbesc despre *sportwashing*, are valențe pozitive, de *construcție*, nu de acoperire sau ocultare. Este parte a procesului de *nation building*, derulat astăzi în Golf, într-o primă fază prin *secularizare* realizată prin *multiplicare identitară*, respectiv crearea de identități populare legitime alternative la identitatea religioasă, care nu dispare, dar, treptat, devine secundară în raport cu identitatea națională, care se dorește a deveni, în acest proces complex, principala identitate politică.

Asistăm astăzi în Orientul Mijlociu, în special în statele din Golf, la ceea ce numim neo-kemalism, respectiv o formă de modernizare similară cu cea a spațiului turcesc, post-imperial, chiar dacă decalată în timp. Proiectul național devine astăzi proiect politic fundamental, menit să de-politizeze religia, să relativizeze identități religioase și, concomitent, să încurajeze identități alternative: identități de gen, identități sportive, identități de club etc.

Am încercat să ilustrăm aici cel mai spectaculos proiect național și identitar din Orientul Mijlociu, proiect care influențează toate evoluțiile ulterioare din regiune: economice, strategice, de securitate. Dacă va avea succes, precum procesele similare din Turcia sau Europa, este mult prea devreme să ne pronunțăm.

BIBLIOGRAFIE

- Abuamer, Majd (2022), „The Rise of Gulf States Investments in Sports Neither Soft Power nor Sportswashing“, în *POMEPS, Middle East Political Science*, disponibil la https://pomeps.org/the-rise-of-gulf-states-investments-in-sports-neither-soft-power-nor-sportswashing#_edn57.
- Blough, David (2020), *Sportwashing – Que sont devenues les valeurs du sport?*, Paris, Rue de l'Échiquier.
- Chadwick, Simon (2018), „Sport-washing, soft power and scrubbing the stains. Can international sporting events really clean up a country's tarnished image?“, *Policy Forum*, august, disponibil la <https://www.policyforum.net/sport-washing-soft-power-and-scrubbing-the-stains/>.
- Dorsey, James M. (2023), „Ronaldo's move to Saudi Arabia: A game of one-upmanship“, în *Modern Diplomacy*, 1 ianuarie, disponibil la <https://moderndiplomacy.eu/2023/01/01/ronaldos-move-to-saudi-arabia-a-game-of-one-upmanship/>.
- Dungaciu, Dan (2018), *Nihil obstat: elemente pentru o teorie a națiunii și naționalismului*, Libris Editorial, Brașov.
- Frommer, Fred (2024), „Sportswashing“, în *Encyclopedia Britannica*, 2 august, disponibil la <https://www.britannica.com/money/sportwashing>.
- Sadjadpour, Karim (2024), „The New Battle for the Middle East. Saudi Arabia and Iran's Clash of Visions“, în *Foreign Affairs*, 22 octombrie, disponibil la <https://www.foreignaffairs.com/middle-east/new-battle-saudi-arabia-iran-sadjadpour>.
- Saudi Vision 2030*, disponibil la <https://www.vision2030.gov.sa/en>.
- Vision 2023 – Annual Report 2024*, Kingdom of Saudi Arabia, disponibil la <https://www.vision2030.gov.sa/en/annual-reports>.

¹⁶ A se vedea, mai pe larg, Dan Dungaciu, *Nihil obstat: elemente pentru o teorie a națiunii și naționalismului*, Libris Editorial, Brașov, 2018.